PvdAdeventer.nl

UIT DE KUNST

EEN INITIATIEFNOTA VOOR EEN ALTERNATIEF EN EFFECTIEF GRAFFITIBELEID IN DEVENTER

FEBRUARI 2014

Door:
Rob de Geest

SAMENVATTING

Waarom het wiel opnieuw uitvinden als die uitvinding ergens anders al is gedaan. En dan ook nog op een effectieve en efficiënte wijze. In Deventer hebben we al jaren op wisselende niveaus last van overlastgevende graffiti op gebouwen en objecten in de openbare ruimte. Een echt goede oplossing is hier nog niet voor gevonden, alhoewel het op papier stevig aangepakt wordt. En toch blijft de overlast. Deze neemt soms tijdelijk af en neemt ook net zo makkelijk weer toe.

In Leeuwarden heeft men enkele jaren geleden beleid ontwikkeld wat niet alleen voor een structurele daling van de overlast heeft gezorgd, het heeft ook een grafische en kleurrijke impuls aan de stad gegeven. Door niet alleen op een harde aanpak in te zetten maar ook op begeleiding, ruimte voor graffitikunst en verfraaiing van (soms verloederde) delen van de stad heeft men resultaten bereikt die Leeuwarden tot een straatkunststad hebben gemaakt. Een stad die zich internationaal kan meten met de beste. Kortom, een stad waar we in Deventer mogelijk nog iets van kunnen leren, als we overlast van graffiti willen aanpakken en onze stad willen verfraaien met ruimte voor goedwillende kunstenaars in de openbare ruimte.

INHOUD

Inleiding ..... Pag. 3

Toenemende overlast ..... Pag. 4

Graffitibeleid in Deventer ..... Pag. 4

Het Leeuwarder model .....Pag. 5

Andere gemeenten ..... Pag. 6

Conclusies .....Pag. 7

Enkele aanbevelingen .....Pag. 7

Colofon / bronnen .....Pag. 8

Inleiding

Over smaak valt niet te twisten, zo zegt men. En toch wordt er vaak over getwist. En over de wijze waarop graffiti wordt bekeken wordt zeker getwist. In de kern wordt graffiti gezien als een vorm van vandalisme en vernieling. Maar het wordt vaak en steeds meer als een kunstvorm gezien. En als het op de juiste wijze en onder de voorwaarden tot stand komt, is het dat ook zeker. Nog los van de vraag of het dan mooi is. De termen vandalisme en kunst lopen door elkaar als het op de beoordeling van graffiti aankomt. Veelal overheerst de benadering in gemeenten van de (terechte) harde aanpak van vandalisme, waarbij de kunstvorm in de verdrukking komt. En dat terwijl voldoende ruimte bieden aan deze kunstvorm ook een belangrijke rol kan spelen bij de aanpak en preventie rond de bekladding van gebouwen en objecten.

In veel steden is er teveel overlast door het ongewenst aanbrengen van graffititeksten tags op gebouwen en objecten in de openbare ruimte. Jaarlijks kost dit veel gemeenten, ondernemers en andere particuliere eigenaren overlast, ergernis en vooral geld door de schoonmaak van deze ongewilde graffiti. Er geldt een streng beleid – ook in Deventer – voor de aanpak en voorkoming van ongewilde graffiti. Dat uit zich in toezicht, een strenge aanpak bij het betrappen van daders en een snelle, preventieve schoonmaak van objecten om aanmoediging te voorkomen.

In de gemeente Leeuwarden heeft men in de afgelopen jaren gemerkt dat een andere en onconventionele manier van kijken en omgaan met graffiti juist een positieve impuls bracht bij het beperken van de overlast. Die impuls vond plaats door graffiti juist als kunstvorm meer ruimte te bieden in de stad. Van een gemeente die veel last had van graffiti in de openbare ruimte en op particulier bezit werd Leeuwarden in enkele jaren tijd een stad die opvalt door een hoge vorm van straatkunst, wat een grafische verrijking biedt voor de stad en haar gebouwen. Leeuwarden toont daarmee aan dat een harde aanpak van ongewenst gedrag, gecombineerd met het bieden van ruimte en creativiteit (vanuit preventie) van grote meerwaarde kan zijn voor het aanzien van grote delen van de stad.

Ook in Deventer biedt dit beleid perspectief. Met weinig financiële middelen is men er in Leeuwarden in geslaagd de overlast door de ongewilde graffiti enorm terug te dringen en de stad op veel punten te verfraaien via graffitikunstenaars die zich (legaal) willen uiten via het maken kunst. Grauwe gebouwen hebben een gezicht gekregen, grijze viaducten en objecten leven op via kleuren. De overlast door geklad is sterk afgenomen. In de afgelopen jaren is de overlast van ongewilde graffiti in sterke mate in Deventer variabel geweest. Een effectieve aanpak om voor een structurele afname van overlast te zorgen is er nog niet. De aanpak zoals gekozen in Leeuwarden verdient daarom ook een kans in Deventer. Het biedt perspectief op een vermindering van overlast en zorgt voor een harde aanpak gecombineerd met veel creativiteit, wat letterlijk ook extra kleur en uitstraling kan geven aan de stad.

OVERLAST DOOR GRAFFITI

Het gaat met vallen en opstaan. De overlast van graffiti neemt periodiek af maar er zijn ook momenten dat het weer fors toeneemt, met alle ergernis van dien. Op verschillende plekken in de stad kennen we de 'tags' en graffiti die geplaatst wordt op plekken waar je het niet wilt hebben en op gebouwen of objecten waar we geen felgekleurde letters of vage afbeeldingen op willen hebben. In deze vorm en op deze manier is het aan vorm van vandalisme. Buurtbedrijf Cambio of een ingehuurd schoonmaakbedrijf moet dan weer een muur schoonspuiten, met de nodige kosten tot gevolg.
Als PvdA-fractie hebben we het al vaker aangekaart richting college van B&W wanneer we weer melding kregen – vanuit bijvoorbeeld de binnenstad – dat de overlast weer toenam. En het college bevestigde bij beantwoording van vragen ook dat de overlast weer toenam.

De opvattingen en mate waarin graffiti beoordeeld wordt door veel mensen, loopt sterk uiteen. Het veel veelgehoorde beeld is toch dat graffiti lelijk en ongewenst is. Maar vaak is die opvatting gericht op de clandestiene en snel aangebrachte tags, leuzen en snelle afbeeldingen. Er zijn veel andere vormen van graffitiuitingen die in gevallen door de jaren heen dezelfde makers kennen. Een tagger (iemand die een leus of naam plaatst) in de jonge jaren kan uitgroeien tot iemand die zich meer op graffitikunst gaat richten. Het voorkomen van de overlast van de tagger, door deze eerder en op andere wijze ruimte voor uitingen te geven, kan veel overlast voorkomen.

GRAFFITIBELEID IN DEVENTER

De gemeente Deventer hanteert een strikt protocol om graffiti zoveel mogelijk te ontmoedigen en om gebouwen en objecten die beklad zijn weer snel schoon te maken, ook vanuit de beleving van bijvoorbeeld de binnenstad of andere gebieden waar de graffiti is waargenomen.
Graffitiverwijdering van gemeentelijke panden en objecten wordt opgepakt onder het reguliere contract dat de gemeente heeft met Cambio. Veel graffiti staat echter op panden van particulieren en ondernemers, die daar zelf verantwoordelijk voor zijn. De afgelopen jaren heeft, op initiatief van de gemeente, overleg plaatsgevonden tussen partijen als MKB, Horeca, Binnenstadsmanagement. De gemeente heeft een vorm van actief anti-graffitibeleid met de verschillende binnenstadspartijen en Cambio.
Het beleid van de gemeente is vooral gericht op snelle reiniging van tags, leuzen en vormen van graffiti. In het contract met enkele uitvoerende partijen is vastgelegd dat tags en racistische leuzen binnen twee werkdagen verwijderd moeten zijn.
De PvdA-fractie heeft gevraagd wat de kosten zijn die in Deventer gemoeid zijn met de schoonmaak van graffiti in de openbare ruimte. De gemeente Deventer is jaarlijks circa 80.000 euro kwijt via het contact dat zij met Cambio heeft afgesloten voor schoonmaak.

Daarnaast zijn er nog kosten die gemaakt worden door andere eigenaren van panden en objecten die niet onder de gemeentelijke kosten voor schoonmaak vallen. Navraag leert dat ook woningcorporatie Ieder1 jaarlijks enkele duizenden euro's kwijt is aan de schoonmaak van haar bezit. Rentree meldde de PvdA-fractie jaarlijks ook enkele duizenden euro's kwijt te zijn aan schoonmaak. Maar er zijn meer organisaties waarvan aangenomen mag worden dat ook zij flinke kosten maken zoals woningcorporatie De Marken, NV Bergkwartier, NS / ProRail, KPN, Essent, Vitens, Rijkswaterstaat en eigenaren van particulier bezit. Aangenomen mag dus worden dat de kosten voor schoonmaak in Deventer zeker 100.000 euro per jaar bedragen en mogelijk meer. Hierin is dan nog niet meegenomen wat de kosten van toezicht en handhaving zijn omdat dit moeilijk meetbaar is. Over de volle linie zijn de kosten door ongewenste graffiti dus fors.

HET LEEUWARDER MODEL

Het Leeuwarder Model

In Leeuwarden is men vanaf 2001 een andere koers ingeslagen. De gemeenteraad nam daar een motie van PAL/GrLinks aan voor een graffitiaanpak die niet alleen het probleem van graffitioverlast moest oplossen maar ook ruimte moest helpen bieden aan uitingen van graffitikunst. De motie in de Leeuwarder raad richtte zich specifiek op drie aspecten

- Het schoonmaken en schoonhouden van de binnenstad;
- Het met de politie / OM opsporen en aanpakken van graffitispuiters;
- het stimuleren van graffitikunst op legale plekken in de stad.

In Leeuwarden kon men toen niet vermoeden dat deze opdracht de aanzet tot een succesvolle aanpak zou zijn, die ook nog kleur aan de stad zou geven door de gevraagde kunstuitingen. Vanuit het lokale wijkwerk heeft men in Leeuwarden contact gelegd met graffitimakers om te kijken hoe met een gezamenlijk project ter verhoging van de artistieke waarde van graffiti, gecombineerd met een harde aanpak kon gaan opzetten.
Men heeft in Leeuwarden beleid opgezet vanuit de drie uitgangspunten die cruciaal maar ook kenmerkend zijn voor het beleid van de gemeente.
Daarbij gaat het om snelle, efficiënte schoonmaak, aansluiting zoeken op en ruimte bieden aan de mensen die graffitikunst maken en stevige handhaving van de ongewenste graffiti-uitingen die niet conform de gemaakte afspraken zijn. De aangesloten graffitikunstenaars ondersteunen hierin omdat zij het netwerk hebben en dus ook eenvoudiger mensen kunnen aanspreken op wangedrag.
Het eerste spoor rond schoonmaak kent een samenwerking tussen verschillende organisaties in de stad die tot dat moment vooral zelf de schoonmaak in eigen hand hielden. Door de verschillende schoonmaakcontracten te bundelen, heeft men een efficiënte maar vooral ook goedkopere wijze gevonden om te voldoen aan het principe van schoonmaak van graffitioverlast.

Het tweede spoor is die van een harde aanpak via politie en OM van zaken die buiten de afspraken met graffitikunst vallen. Graffiti op plekken waar het niet hoort en gewenst is, racistische of andere kwetsende uitingen enzovoort. Graffitispuiters die zich niet aan de afspraken houden worden opgespoord en aangepakt. Contacten met betrokkenen uit de graffitiwereld bij het voorkomen van problemen zijn hier ook belangrijk.
Hierbij helpt het dat er een derde spoor is, een zichtbaar actief graffitiforum, die de betrokken graffitikunstenaars begeleidt en die projecten, wedstrijden en exposities organiseert in de stad. Doordat er sprake is van een organisatie zijn de graffitimakers ook beter aanspreekbaar onder elkaar bij wangedrag, ook van mensen die niet perse binnen het netwerk vallen. Vaak kent men de mensen die overlast veroorzaken en er zijn ook ongeschreven codes en regels binnen deze groep mensen, die door deze wijze van organiseren meer in het daglicht komen te staan. Daar staat dan ook een beleid tegenover waarbij ze op aangewezen locaties vrije kunst mogen maken. Dit wordt begeleid en de kosten hiervan komen voort uit gemeentelijke subsidie (de gemeente bespaarde zich door effectievere inkoop van schoonmaak ook het nodige geld). Daarnaast is er sprake van een formele stichting die ook kunstopdrachten in de stad binnenhaalt en subsidies ontvangt voor kunstuitingen via hun deelnemers, dit alles zonder winstoogmerk.
De resultaten in Leeuwarden waren er ook al in de jaren die volgden. De waardering voor graffitikunst onder de bevolking nam toe en de waargenomen (zowel per m2 als qua aantal meldingen) nam vanaf 2001 drastisch terug. Een besparing, een investering en ruimte voor de goedwillende kunstzinnige graffitimakers levert Leeuwarden nu al jaren beleidsmakers op die komen kijken hoe men de overlast beheersbaar heeft gekregen en tevens de stad ‘kleur heeft weten te geven’.
Meer info: http://www.leeuwarden.nl/artikel/2010/aanpak-graffiti-overlast

ANDERE GEMEENTEN

Het beleid per gemeente verschilt maar er zijn gemeenten die op onderdelen elementen van de Leeuwarder werkwijze hanteren. Voorbeelden
Twee voorbeelden zijn Den Haag (klik hier) en Groningen (klik hier), waarbij met name die laatste recent vanuit de raad aangegeven heeft specifiek naar de werkwijze in Leeuwarden te willen kijken. Er werd in november 2013 een initiatiefvoorstel in de raad aangenomen van de lokale CU-fractie.
In Den Haag werkt men sinds 2009 met meerdere gedoogplekken verdeeld over de stad, gecombineerd met een stevig schoonmaakbeleid en met een ferme aanpak door de politie bij schending van de gedoogmogelijkheden. Daarnaast is er een graffitiforum opgericht.

Het college van B&W in Deventer gaf begin 2013 aan, in beantwoording op vragen van de PvdA-fractie, wel wat te zien in de werkwijze van Leeuwarden, ware het niet dat de financiële middelen ontbreken.

CONCLUSIES

In Deventer is er overlast door graffiti, de mate waarin verschilt per periode maar het lijkt wel een structureel probleem, getuige ook de jaarlijkse kosten die de gemeente Deventer maakt via het schoonmaakcontract met Cambio. Daarnaast zijn er verschillende andere organisaties die aangeven toch ook jaarlijkse duizenden euro's te besteden aan schoonmaak. Los van kosten kan ook met eigen ogen regelmatig waargenomen worden dat er niet gewenste graffiti wordt aangebracht op panden en objecten in de stad. Op basis van diverse informatiebronnen (werkbezoek aan Leeuwarden, informatieaanvraag bij woning-corporaties, schriftelijke vragen aan het college van B&W Deventer en diverse andere (online) bronnen trekt de PvdA-fractie de volgende conclusies:

- De mate waarin er overlast is door graffiti in Deventer en de aanwezigheid hiervan, lijken wel degelijk structureel, ondanks de variërende hoeveelheid die van tijd tot tijd wordt aangetroffen op gebouwen en objecten;
- De gemeente Deventer en diverse andere organisaties maken tegen de 100.000 euro aan kosten op jaarbasis om graffiti van hun bezit te verwijderen;
- Bij navraag geven de woningcorporaties Ieder1, Rentree aan wel in gesprek te willen over een gezamenlijk en ander graffitibeleid. Cambio gaf eerder in gesprek ook aan te willen praten over een ander beleid;
- De gemeente Leeuwarden heeft samen met diverse partners via een effectieve combinatie van creativiteit, effectieve schoonmaak en handhaving opvallend goede resultaten geboekt waardoor de overlast is afgenomen en de creativiteit toegenomen;
- Van belang is niet alleen om goed te kijken naar schoonmaakkosten, heldere afspraken voor handhaving op wangedrag maar ook op het organiseren van graffiti-makers in een lokaal forum. In Deventer is een dergelijk forum in oprichting maar deze hebben nog geen (formele) positie en staan niet in contact met de gemeente.
- Er is op dit moment geen geld om specifiek in te zetten, middelen die hieraan besteed worden zullen hooguit incidenteel zijn of komen voort uit besparingen door zaken andere te organiseren (bijv. schoonmaak).

ENKELE AANBEVELINGEN

- Ga (binnen de huidige financiële beperkingen) werken volgens het Leeuwarder model. Zoek een combinatie van creativiteit, handhaving en schoonmaak;
- Probeer schoonmaak van ongewenste graffiti te bundelen in plaats van te versnipperen;
- Wijs in de stad meerdere vrije gedoogzones aan (specifieke gebouwen / muren, viaducten, bruggen of creëer bebordening op braakliggende terreinen;
- Ondersteun en faciliteer een lokaal graffitiforum als lokaal aanspreekpunt voor kunstuitingen in de openbare ruimte en als link richting de grafftiwereld.

colofon

Initiatiefnota door:
Rob de Geest, raadslid PvdA

Met ondersteuning van:
Patrick Kemperman, raadslid PvdA.

Met dank aan:
Johan Wagho, Graffitiforum i.o. Deventer
Douwe Beimin, opzet en projectbegeleiding Leeuwarden
Hilde van der Iest, 3XPlus, projectbegeleiding Leeuwarden

Enkele bronnen die gebruikt zijn bij deze nota:
• Antwoordbrieven B&W Deventer n.a.v. vragen PvdA 2011 en 2012. • Brief en reacties corporaties Deventer januari / februari 2013. • Graffiti te Lijf, 2005 (Initiatiefnota PvdA en CDA Tweede Kamerfracties). • Diverse bronnen van de gemeenten Leeuwarden, Groningen en Den Haag. • 'Beeldvorming - van Beton naar Canvas' – analyse, voorbeelden en opzet werkwijze in Leeuwarden, 2008.

Foto uit de Leeuwarder Courant, januari 2013

